

bioKennis bericht

Bomen

april 2010

4

Omschakelen naar biologisch, iets voor u?

Wilt u het milieu sparen door gezonde planten te kweken zonder kunstmatige en chemische middelen? Wilt u bijdragen aan een gevarieerd en aantrekkelijk landschap? Of wilt u inspelen op het gat in de markt met biologisch gekweekte bomen?

Bij de omschakeling naar biologische boomkwekerij speelt vaak een mix van persoonlijke motieven mee. De keuze voor de biologische teelt mag dan persoonlijk zijn, het is belangrijk om te weten wat er bij komt kijken en waar u terecht kunt voor vragen.

→ Ambitie

De sector streeft naar de ontwikkeling van een breed assortiment biologische boomkwekerijproducten. Hiervoor zijn nieuwe kwekers nodig. Om de vraag te stimuleren is draagvlak nodig bij inkopers van gemeenten en provincies voor de aanschaf en aanplant van biologisch groen. Daarnaast moet het, ook voor consumenten, duidelijk zijn waar je biologische bomen kunt kopen. Het bedrijfsnetwerk en de Stichting Biologische Boomkwekerijen werken daarom aan promotie, samenwerking bij de afzet en ondernemerschap.

Ook moeten enkele knelpunten in de teelt worden opgelost. Een belangrijk knelpunt is onkruidbestrijding. Binnen het onderzoek is dit één van de speerpunten in 2010.

Uitgangpunten biologisch

De biologische landbouw streeft naar gesloten kringlopen en een natuurlijk evenwicht. Door geen kunstmest, chemisch-synthetische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie te gebruiken wordt het milieu gespaard. Biologische boomkwekers besteden veel aandacht aan bodemvruchtbaarheid. Door het gebruik van organische meststoffen zoals compost en groenbemesters en door het toepassen van vruchtwisseling ontstaat een vruchtbare bodem met een rijk en gevarieerd bodemleven. De biologische teelt draagt ook bij aan een aantrekkelijke leefomgeving. Natuur is vaak een belangrijk onderdeel van de biologische bedrijfsvoering.

EKO-keurmerk

Biologisch is een beschermd begrip. Een product mag alleen als biologisch verkocht worden als het aan de wettelijke EU-voorschriften voldoet. Skal is in Nederland de onafhankelijke organisatie die er op toeziet dat de biologische ondernemers zich aan deze voorschriften houden. Biologische ondernemers die door Skal zijn gecertificeerd mogen het EKO-keurmerk en/of het EU-logo op hun producten voeren. Een biologisch product kan binnen de gehele EU als biologisch worden verhandeld.

www.skal.nl

Onderzoek in 2010

- **Onkruidbeheersing in de boomkwekerij**
Testen en aanpassen van nieuwe technieken voor onkruidbeheersing in verschillende teelten, waarbij zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van ervaringen die in andere sectoren zijn opgedaan.
- **Vergelijking biologische en gangbaar gekweekte boomkwekerijproducten**
Onderzoeken of biologische boomkwekerijproducten in de gebruiksfase een meerwaarde hebben in vergelijking met gangbare producten. De resultaten kunnen de afzet van biologische producten bevorderen.

Areaal

In Nederland zijn circa 45 bedrijven die zich (deels) bezig houden met de teelt van biologische boomkwekerijproducten. Het areaal biologische boomkwekerij ligt rond de 120 ha (2009); ongeveer 1% van het totale areaal boomkwekerij. Rond de 30% betreft laan- en parkbomen (40 ha), ongeveer 15% zijn biologische vruchtbomen en onderstammen (20 ha) en op het resterende areaal worden bos- en haagplantsoen, rozen, vaste planten en sierheesters gekweekt (60 ha). Het areaal biologische boomkwekerij groeit al jaren gestaag.

Biologische bomen en planten kweken in de praktijk

Mechanische onkruidbestrijding

Biologische kwekers maken een bewuste rassenkeuze. Soorten die erg gevoelig zijn voor ziekten en plagen, zoals rode meidoorn, zijn minder geschikt voor de biologische teelt.

Wisseling van gewassen (vruchtwisseling) is belangrijk om de aanwezigheid van ziekteverwekkers en plagen in de bodem op een laag niveau te houden. Ook kan bijvoorbeeld het inzaaien van afrikaantjes helpen bij de bestrijding van wortel-lesieaaltjes.

Door de aanleg van ruige perceelranden, hagen of bloemstroken tussen de gewassen wordt de aanwezigheid van natuurlijke vijanden gestimuleerd. Natuurlijke vijanden zoals roofmijten, sluipwespen en lieveheersbeestjes helpen plagen onder controle te houden. Als een te grote aantasting optreedt, is bestrijding met natuurlijke middelen zoals zwavel ook mogelijk.

Natuurlijke bemesting

In de biologische landbouw wordt gestreefd naar een evenwichtsbemesting die de bodemvruchtbaarheid op peil houdt. Hiervoor worden natuurlijke meststoffen zoals biologische dierlijke mest en compost gebruikt die hun voedingstoffen geleidelijk af geven aan de omgeving. Ook groenbemesters zoals klaver passen goed in de biologische bedrijfsvoering; ze onderdrukken onkruid, houden stikstof vast, verbeteren de bodemstructuur, leveren organische stof en vormen waardplanten voor natuurlijke vijanden van ziekten en plagen.

Voor bijmesten is het raadzaam de 'Adviesbasis voor de bemesting van Boomkwekerijgewassen' van PPO aan te houden. Op de website van controle organisatie Skal (www.skal.nl) kunt u precies zien welke (hulp)meststoffen in de biologische teelt zijn toegestaan.

Sterke bomen

Doordat biologische bomen en planten geen (snel opneembare) kunstmest krijgen worden ze niet opgejaagd en groeien ze langzamer dan gangbaar gekweekte bomen. Om de organische meststoffen beter op te kunnen nemen, ontwikkelen biologisch geteelde bomen en planten een stevige wortelpruijk met een goede structuur en veel haarwortels. Door dit uitgebreide wortelstelsel zijn ze beter bestand tegen allerlei stressfactoren zoals droogte. Biologische bomen slaan hierdoor goed aan. Ook onder minder gunstige omstandigheden.

Milieuwinst

Minder milieubelasting

In 2008 is de milieubelasting van biologische- en gangbare teelt van vruchtbomen en laanbomen met elkaar vergeleken. Vooral in de biologische teelt van vrucht-

bomen werd een grote milieuwinst geboekt in vergelijking met de gangbare teelt. In de teelt van laanbomen waren de verschillen kleiner doordat deze teelt minder intensief is.

De in de biologische boomkwekerij toegelaten middelen zijn nauwelijks milieubelastend en goed te combineren met biologische bestrijders. Voor eventuele schimmelbestrijding wordt zwavel gebruikt en ook deze stof heeft een zeer lage milieubelasting.

Natuurlijk evenwicht

Op biologische boomkwekerijen wordt het bestaande ecologische evenwicht van natuurlijke vijanden en plaaginsecten en ziekten hersteld en/of in stand gehouden. Biologische kwekers leveren planten af waar al natuurlijke vijanden op zitten. Op de plant heerst een natuurlijk evenwicht.

Daardoor zullen deze bomen minder snel aangetast worden op de definitieve standplaats.

Klimaatvriendelijk

Doordat biologische bedrijven alleen gebruik maken van natuurlijke (hulp) meststoffen leveren ze een bijdrage aan het verminderen van de CO₂-uitstoot. De productie van kunstmest kost namelijk veel energie. De productie van één kilo zuivere stikstof in kunstmest zorgt voor een emissie van 600 kilo CO₂-equivalenten. Bovendien eindigt 3 tot 5% van de stikstof in kunstmest als N₂O (lachgas). Dit gas is ruim 300 maal schadelijker als broeikasgas dan CO₂.

Afzet

Marktontwikkelingen

Op dit moment is het marktaandeel biologische boomkwekerijproducten 1% van de totale omzet. Biologische boomkwekerijproducten worden afgezet op de institutionele markt (overheden, provincies en gemeenten) en op de particuliere markt (tuincentra en hoveniers). Daarnaast worden biologische vruchtbomen en onderstammen verkocht aan andere biologische (fruit)telers. De groeikansen liggen vooral bij provincies en gemeentes. Maar ook de markt van tuincentra gaat in toenemende mate vragen om duurzaam gekweekte bomen en planten.

Groeiende vraag

De vraag naar biologische boomkwekerijproducten groeit. Dit komt vooral doordat de overheid de inkoop van duurzame boomkwekerijproducten stimuleert. Het EKO keurmerk is een van de keurmerken die voldoet aan de inkoopcriteria voor duurzame groenvoorzieningen. Bovendien wordt de biologische teelt door veel gemeenten gezien als het meest duurzaam. Dit betekent in de praktijk dat sommige gemeenten hun offertes als eerste naar biologische kwekers sturen. www.senternovem.nl/duurzaaminkopen

Bundeling aanbod

Tot voor kort waren biologisch geteelde bomen moeilijk te vinden voor potentiële afnemers. Daarom is een website opgezet om afnemers en belangstellenden beter toegang te geven tot de aanbieders van biologische boomkwekerijproducten en hun sortiment. Voor de biologische kwekers geeft dit een mogelijkheid hun afzet te bundelen. Zo kunnen ze grotere afnemers bedienen. www.bioboombkwekerijen.nl

Netwerken

Bioconnect

Bioconnect is het kennisnetwerk voor de biologische sector. Bioconnect is een initiatief van Biologica en wordt gefinancierd door het ministerie van LNV. Ondernemers, onderzoekers, adviseurs en beleidsmakers werken in dit netwerk samen aan onderzoek en innovaties. Het doel is de biologische landbouwmethode en de afzetketens verder te ontwikkelen. Uitgangspunt hierbij is dat biologische ondernemers zelf bepalen welke kennisprojecten gewenst zijn. Per sector zijn hiervoor zogenaamde Productwerkgroepen (PWG) ingesteld. De PWG Bomen heeft als belangrijkste taak om kennisprojecten voor de biologische boomkwekerijsector te initiëren en te begeleiden. Daarnaast doet de productwerkgroep aanbevelingen voor de biologische wet- en regelgeving. www.bioconnect.nl

Bedrijfsnetwerken

Om de onderzoeksresultaten in de praktijk te brengen, nieuwe knelpunten op het spoor te komen en gezamenlijk aan oplossingen te werken organiseert

Bioconnect bedrijfsnetwerken. Tijdens de bijeenkomsten van deze bedrijfsnetwerken worden relevante thema's behandeld zoals onkruidbestrijding en afzet. Het bedrijfsnetwerk voor de biologische boomkwekerij wordt uitgevoerd door Esther Hessel van Hessel Marketing & Communicatie en Hans Smeets van DLV. www.biokennis.nl/Sectoren/Bomen/Pages/bedrijfsnetwerk.aspx

Website Biokennis

De resultaten van het onderzoek in de biologische sector, veelal uitgevoerd door Wageningen UR en het Louis Bolk Instituut, zijn te vinden op de website Biokennis. Op www.biokennis.nl/Sectoren/Bomen zijn alle publicaties te lezen die relevant zijn voor de biologische boomkwekerij.

Belangenbehartiging

Stichting Biologische Boomkwekerijen

Deze stichting, een initiatief van 17 biologische boomkwekers, wil biologische boomkwekerijproducten promoten, knelpunten in de sector oplossen en de positie van de biologische boomkwekerij versterken. Kwekers van boomkwekerijgewassen die biologisch gecertificeerd zijn of omschakelende boomkwekers kunnen zich aansluiten. www.bioboombkwekerijen.nl

Biologica

De Nederlandse ketenorganisatie Biologica stimuleert de consumptie/afzet en kwaliteitsontwikkeling van biologische producten. Biologica werkt met biologische boeren, handelaren, verwerkers en detaillisten aan het vergroten van de bekendheid van het biologisch product, de groei van de markt en de kwaliteit van de biologische productiemethode. Aanspreekpunt voor de biologische boomkwekerij is Maaïke Raaijmakers, Raaijmakers@biologica.nl.

Omschakelen, wat komt daarbij kijken?

Aanmelden

Het omschakelen naar de biologische boomteelt duurt drie jaar. Deze periode is vooral bedoeld voor het omschakelen van de bodem. Als u wilt omschakelen moet u zich eerst als biologische boomkweker aanmelden bij Skal. Dat is de start van de officiële omschakelingsperiode en vanaf dat moment staat uw bedrijf onder controle. Als de biologische bedrijfsvoering na drie jaar aantoonbaar aan de regels voldoet vindt certificering plaats en mag het EKO-keurmerk gevoerd worden. Tijdens de omschakelperiode mag u de vermelding 'producten in omschakeling' gebruiken. Skal financiert het toezicht op de biologische productie uit de bijdragen van de geregistreerde bedrijven. U betaalt éénmalig voor de registratie bij Skal. Daarnaast betaalt u een jaarlijkse basisbijdrage. Kijk voor de tarieven en het

aanvragen van een aanmeldingsformulier op www.skal.nl.

Subsidie

Het Ministerie van LNV stelt subsidie beschikbaar voor de registratie bij Skal. U kunt subsidie aanvragen bij de Dienst regelingen van LNV en op die manier de eerste vijf jaar uw basiskosten en registratiekosten vergoed krijgen. www.hetInvloket.nl

Parallelteelt

Parallelteelt is in principe niet toegestaan. Van parallelteelt is sprake wanneer u op één bedrijf gelijktijdig biologische en gangbare gewassen teelt van hetzelfde ras of rassen die niet gemakkelijk van elkaar zijn te onderscheiden. Voor blijvende teelten geldt een uitzonderingsmogelijkheid als parallelteelt plaatsvindt in het kader van een omschakelingsprogramma, waarin is vastgelegd dat uiterlijk binnen 5 jaar met omschakeling van het laatste gedeelte grond wordt begonnen. Dan gelden aanvullende voorwaarden om verwisseling van producten te voorkomen. Kijk op www.skal.nl voor de exacte voorwaarden.

Geen containerteelt

De biologische landbouw is grondgebonden. Uitgangspunt is dat alle gewassen die in de bodem geteeld kunnen worden, ook in de bodem worden geteeld. Potten-teelt is dus in principe niet toegestaan in de biologische boomkwekerij. Uitzondering op deze regel vormen planten die met groeimedium en al verkocht worden zoals rozen. Deze planten mogen wel tijdelijk in potten gehouden worden.

Meer informatie of advies?

Heeft u interesse in de biologische teelt? Misschien heeft u inspiratie gekregen om zelf met uw bedrijf om te schakelen naar biologische boomkwekerij? Bekijk dan eens de informatie op de genoemde websites of op de website www.biologischondernemen.nl. Heeft u nog vragen? Neem dan contact op met kennismanager Maaïke Raaijmakers (Raaijmakers@biologica.nl) of met boomkweker Jan Huijberts, voorzitter van de Stichting Biologische Boomkwekerijen (info@bomenland.nl)

Het doel van Bioconnect is het verder ontwikkelen en versterken van de biologische landbouwsector door het initiëren en uitvoeren van onderzoeksprojecten. In Bioconnect werken ondernemers (van boer tot winkelvloer) samen met onderwijs- en onderzoeksinstellingen en adviesorganisaties. Dit leidt tot een vraaggestuurde aanpak die uniek is in Europa.

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is financier van de onderzoeksprojecten.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Wageningen UR (University & Research centre) en het Louis Bolk Instituut zijn de uitvoerders van het onderzoek. Op dit moment zijn dit voor de biologische landbouwsector ongeveer 140 onderzoeksprojecten.

Contact

Contactpersoon: Maaïke Raaijmakers, Biologica
e-mail: Raaijmakers@biologica.nl
telefoon: 030 233 99 85

Tekst: Liesbeth Idema en Maaïke Raaijmakers
Met dank aan de PWG-leden voor hun inbreng
Fotografie: Rozenkwekerij De Bierkreek,
Bomenland Schiphorst B.V., Biologische boomkwekerij A. Schout en PPO van Wageningen UR

Eindredactie / Vormgeving / Productie:
Wageningen UR, Communication Services
e-mail: redactie.biokennis@wur.nl
telefoon: 0317 486 370